

האקדמיה ללשון העברית
אוסף ציפורה ואהרן בר־אדון
לתולדות תחיית הלשון העברית בדיבור־פה

ריאיון עם גברת חנה רובינא
מראיין: פרופ' אהרן בר־אדון

סימול: 401-17-1

1	א' בר־אדון :	21 באוגוסט 1965, בביתה של השחקנית חנה רובינא,
2	ח' רובינא :	= כן.
3	א' בר־אדון :	אם כן, את התחלת לומר, משהו, על ה־ עברית.
4	ח' רובינא :	= כן. ביחס לזה, שקיווייתי כשנבוא, אה, כשנבוא לארץ ישראל, אז כל אלה ש־
5		המבטא שלהם אה, מושפע מארץ מוצאם, ילמדו, מהספרדים. מפני שבעיניי
6		הוא המבטא הנכון ביותר. ואינני יודעת עד כמה אני, שאני צודקת, ומה
7		נתאכזבתי, כששמתי לב שה־ ספרדים [צוחקת] מושפעים מהאשכנזים כמו
8		שהם אומרים, האשכנזים. עם הרי' [אחורית, ענבלית] ועם ה־, ועם ה־, כל יתר
9		השגיאות שאנחנו הבאנו מ־ ממקומות, אה, מ־ מקומותינו אנו. זהו זה.
10	א' בר־אדון :	אני מבין שאת אה, היית, גננת,
11	ח' רובינא :	= כן.
12	א' בר־אדון :	ב־ ראשית עבודתך, לא כן?
13	ח' רובינא :	= כן. ק־
14	א' בר־אדון :	= ברוסיה.
15	ח' רובינא :	= כן, הייתי גננת שלוש שנים, אני גמרתי סמינר לגננות ; אבל, אה, אה, הייתי
16		נחשבת אומנם לגננת טובה, אבל אה, הרגשתי כל הזמן כי, לא זהו, לא זה, לא
17		זה, לא היה לי סיפוק נפשי.
18	א' בר־אדון :	מתי היי־ תה לך הפגישה, הר־ או הניסיון הראשון ב־ עברית?
19	ח' רובינא :	למדתי מילדותי. ברוסיה.
20	א' בר־אדון :	= כן? את ניסית להיות גננת בעברית, אם כן, [לא נשמע]
21	ח' רובינא :	= בעברית, כמובן, כן, כן.
22	א' בר־אדון :	= אם כן,
23	ח' רובינא :	= גם הייתי גננת בעברית, גמרתי גם סמינר בעברית.
24	א' בר־אדון :	כן?
25	ח' רובינא :	כן.
26	א' בר־אדון :	איפה?
27	ח' רובינא :	בוורשה, של יחיאל הלפרין.
28	א' בר־אדון :	אָה... [קריאת התפעלות ממושכת]
29	ח' רובינא :	= כן.

30	א' בר־אדון :	כבר ידעתי חלק מהדברים, עכשיו,
31	ח' רובינא :	= כן.
32	א' בר־אדון :	= <מילאת לי> דברים אה, עצומים.
33	ח' רובינא :	= כן. זהו.
34	א' בר־אדון :	= ר' אם כן, ה', הניסיונות, מתי, אם מותר לשאול אותך, מתי היו, הייתה
35		התקופה הזאת שאת הורית, אה, בתורת גננת?
36	ח' רובינא :	אה, לפני הרבה הרבה שנים. [צוחקת] אני הייתי גננת, מ' שנת, אה, גמרתי
37		בשנת ארבע עשרה, עד שבע עשרה. הייתי שנתיים בפאקו, ושנה אחת
38		בסָטֹב. ומשם עבדתי,
39	א' בר־אדון :	= שם, שם לימדת בגן עברי?
40	ח' רובינא :	אה, שם היה בית מְחָסָה לילדי הפליטים.
41	א' בר־אדון :	אהה, בשנות המלחמה העולמית ה' ראשונה?
42	ח' רובינא :	= כן, כן, הראשונה, כן.
43	א' בר־אדון :	את רואה, לא ידעתי על הפרט הזה, [צוחקת] ואני מסופק אם אנשים רבים,
44		אה,
45	ח' רובינא :	= או, זה כבר מסופר הרבה דברים,
46	א' בר־אדון :	= שיודעים עליך.
47	ח' רובינא :	= אה, הרבה פעמים סופר, בכל מיני אה, מקרים. זה,
48	א' בר־אדון :	= ר' הנה, את, הגעת עם ה' בימָה.
49	ח' רובינא :	הנה הגעתי עם הבימָה באלף תשע מאות עשרים ושמֹונה. נו, מאז יצאנו,
50		כמובן, כמה פעמים, לאירופה, לאמריקה, אבל אה, באנו הנה להשתקע.
51	א' בר־אדון :	כשייסדתם את ה' בימָה.
52	ח' רובינא :	= כן?
53	א' בר־אדון :	ה' לשון של המשחק, הייתה?
54	ח' רובינא :	עברית, מובן מאליו.
55	א' בר־אדון :	= עברית מ' תחילתה.
56	ח' רובינא :	= כן. אבל מובן מָא, אה, פה יש [צוחקת] קוריוז אחד. ש' אה, לא ידענו, באיזו
57		מבטא לבחור, באשכנזי או בספרדי. כלומר, מבטא, כן? ר' אה, אז, שאלנו את
58		ה' סופרים הגדולים שלנו, שהיו אז בְּ ברוסיה, ר' רובם [מטעימה את ההברה
59		האחרונה] היו בעד <ה> אשכנזית. ואנחנו, לקחנו על עצמנו את העוז, אה,
60		לקבל את ה' מבטא הספרדי, מכיוון ש' אפילו מבלי לדבר על זה בקול ידענו ש'
61		סוף דרכנו היא, לארץ ישראל, ר' מה, איך נִירָאה? הרי פה מקוב' מקובלת ה'
62		שפה ה', במבטא זה, ר' אנחנו נבוא. כמובן, בראשונה, היי' הייתה הלמ"ד
63		[הוגה במבטא רוסי] וה', וה', המבטא הרוסי היה בולט בכול, אממ ר' אחר כך
64		נוכחנו שלא טעינו, כמובן.
65	א' בר־אדון :	מי הם היו הסופרים שייעצו לכם לבחור במבטא האשכנזי?
66	ח' רובינא :	כל הגדולים שלנו, ביאליק,

67	א' בר־אדון :	=ביאליק עוד היה אז ברוסיה גם כן.
68	ח' רובינא :	=כן, כן, כן. ביאליק, טשרניחובסקי, שניאור, [נשמע: שגִייר] כולם, כולם.
69	א' בר־אדון :	לא ידעתי על הפרט הזה, את רואה?
70	ח' רובינא :	=כן, כולם. היו ב' [לא ברור] ו' אני צריכה לומר לך ש' כשנזדמן לי לקרוא
71		עכשיו שיר של ביאליק, נניח, מהז', [צוחקת] מקרה, כשחגגו את 50 שנות 'אל
72		הציפורי, שירו של ה', ביאליק. אממ, קיבלתי הזמנה מאגודת הסופרים,
73		לקרוא את השיר הזה.
74		[00: 05: 00]
75		סירבתי. מדוע? אמרתי, אני לא אוכל לקרוא אותו. מפני שאם, אקרא
76		בספרדית, הרי אני הורגת את ה' [צלצול טלפון מפריע את שטף הדיבור]
77		פזמון.
78	א' בר־אדון :	=בגלל המבטא?
79	ח' רובינא :	כן.
80	א' בר־אדון :	[לא ברור] מקלקלים לך. [מתייחס אל צלצול הטלפון]
81	ח' רובינא :	כן כן. [נראה שמדברת אל אדם אחר]
82	א' בר־אדון :	סירבת?
83	ח' רובינא :	סירבתי, אה, אבל כיוון שאמרתי ש' אני, אה, אם אֶק', אם אקרא ספ', בספ', ב'
84		בהברה ספרדית, הרי אני הורגת את ה' אה, חרוז. ו' לקרוא כפי שנכתב,
85		"שׁוֹלֵם רב שׁוֹבֵךְ צִיפּוֹרָה נְחֻמָּדָס מ' אֲרָצוֹת הַחוּם מִמְרָחֵקִים", אז הרי יצחקו
86		ה' סֶבֶךְס כולם. ובכן, אה, הבינו, הבינו <אותי>. אה, מאז, אני את ה', את,
87		את השירים של ביאליק יכולה לקרוא, רק אה, כלומר, לקרוא, ב', אממ, לא,
88		לעצמי אני, ב', בשורה הרחבה, השיר הלבן. ה', לא, לא חרוז,
89	א' בר־אדון :	=החרוז הלבן.
90	ח' רובינא :	=חרוז הלבן, כן.
91	א' בר־אדון :	אה, זו, זו באמת בעיה שאני, מתאר לי, גרמה לכם לא מעט אה, צרות
92		בעבודתכם ה', [לא נשמע]
93	ח' רובינא :	=לא, לא אומר צרות, אבל אה, פשוט אה, צריך היה... קודם כול, לא כולם
94		ידעו עברית, אה, לא כולם ילדו, אה, למדו מִיל', בילדותם.
95	א' בר־אדון :	אהה.
96	ח' רובינא :	ו' אה, רבים מהשחקנים שבאו, למדו, את השפה, כשפה, זרה. אבל, אני,
97		[צוחקת] אני האמנתי לתומי, שאני כבר לגמרי השתחררתי מִה', מה' רוסית.
98	א' בר־אדון :	אהה.
99	ח' רובינא :	כלומר, מה', אה, נו,
100	א' בר־אדון :	=הרקע.
101	ח' רובינא :	=מ', לא הרקע, שמרגישים, מרגישים את הרוסית [לא ברור].
102	א' בר־אדון :	כן.
103	ח' רובינא :	ובכן אה, פעם אחת, [צוחקת] אני הייתי מ' מזמינה את בתי ל', לחזרות

האחרונות, אה, שתגיד לי מה מה, טוב, מה לא טוב, ש־ לא מחכה למחמאות,	104
אבל, שתגיד לי מה מה יש לתקן. פעם אחת ח־, אה, הצגנו מחזה,	105
'המצודה', כמדומני, מחיי הספרדים, שיחקתי דונה ספרדית, באתי, אל ה־	106
מושל ו־ המשפט הר־, הראשון היה, "האם הגנרל כבר הגיע?" אה, חשבתי	107
הכול עבר ברצון, אחר כך, ב־, ב־, בשלום, בדרך, בדרכי אני אומרת, "נו,	108
אילנה, איך?" היא אומרת, "אימא, איזו שפה את דיברת?" אני "מה זאת	109
אומרת?" "בעברית לא אומרים גנרל. [מבטאת את המילה במבטא רוסי כבד]	110
הגנרל הגיע?" [צוחקים] וְבִשְׂבִילִי זֶה הִיָּה כֵל כֵךְ מוֹבֵן שְׂצִרִיךְ לומר גנרל, [כנ"ל]	111
ש־ ש־ בעברית אומרים גנרל. [במבטא רגיל] זהו זה.	112
אה, אין אין כל ספק, ש־, ה־, שכל אה, אדם בישראל, יודע, יכול להכיר את,	113
את אה, אופן קריאתך,	114
ח' רובינא : = כן.	115
אה בר־אדון : גם מבלי ש־, יאמרו לו, מי ה־ אה, קורא. אה, כשבתם, הנה,	116
ח' רובינא : = כן.	117
אה בר־אדון : ומצאתם, בזמן ש־ בואכם, ה־ נוער כבר דיבר עברית אה,	118
ח' רובינא : = כן. כן, חופשית. כמובן.	119
אה בר־אדון : = <עברית> רהוטה.	120
ח' רובינא : = כן.	121
אה בר־אדון : = עברית רהוטה.	122
ח' רובינא : = כן, כן, אבל מה שהפתיעני, ולא יכולתי זמן רב להתרגל. כששמעתי דודה	123
וְגַלְיָדָה ו־, ועוד דברים כאלה, ושושנה. אה, שמי חָנָה, כן? אז אלה המעטים	124
שקראו לי בשמי הפרטי, קראו לי חָנָה. ופה צחקו לָזָה. אבל דודה וגלדידה, אני	125
עד היום לא יכולה לשמוע.	126
אה בר־אדון : את מעדיפה שיקראו לך חנה.	127
ח' רובינא : לא, זה תלוי מי. אך אם קור־, אם קוראים לי בשמי הפרטי, לא, אני כבר	128
עכשיו התרגלתי כל כך לָזָה, לשמוע ל־... פה אני מוכרחה לספר חוכמה של	129
בתי, מכיוון שהיא איננה שומעת, אה, היא עוד הייתה קטנה, ולי חברה, אה,	130
רחל. אה, וּלְחֶבְרַתִּי שְׁתֵּי בָנוֹת. והיא שמה לב, הייתה <עוד> באמת עוד ילדה	131
קטנה מאוד. שה־ בנות קוראות לאימן אה, רוח'לה. היא אומרת "אימא, האם	132
רחל לא אימם של תרצה והגר, שהן קוראות לה כך?" אמרתי "אימא שלהם".	133
"אבל למה הן לא קוראות לה אימא?" אמרתי שהן נולדו בקיבוץ, אה, שם	134
הקיבוץ בית אלפא, ושם נוהגים, לקרוא להוריהם, בְּשִׁמוֹתֵיהֶם הפרטיים.	135
יהושע, רחל, זאב, תרצה. "זה מוצא חן בעינייך? את היית רוצה גם כן	136
לקרוא לי בשמי?"	137
[00: 10: 00]	138
"את יודעת מה שמיי?" אמרתי. "כן, אני יודעת". "אז היית רוצה לקרוא לי	139
בשמי, או?" חשבה רגע ואמרה "לא". "מדוע?" "כל אחד יכול לקרוא לך חָנָה,	140

ואימא רק אני".	141
א' בר־אדון : [צוחק] זה דבר יוצא מהכלל.	142
ח' רובינא : [צוחקת] הייתי באמ", הייתי באמת שבעת רצון מאוד. מפני שיקר היה לי	143
מאוד השם אימא. [צוחקת]	144
א' בר־אדון : את זוכרת אולי עוד כמה פנינים כאלה, ממנה? אני מעוניין באופן מיוחד	145
בלשון הילדים.	146
ח' רובינא : לא, זה לא [לא ברור]. לא, <אני> אינני יכולה להיזכר.	147
א' בר־אדון : אז אולי תספרי לי כמה דברים על החוויות של אה, ה' שחקנים הראשונים,	148
ובמיוחד של השחקנית הראשונה, ב-עברית, ב-ישראל. אני, אני מעוניין,	149
כמובן, מן הצד ה' לשוני.	150
ח' רובינא : =אני אגיד לך, אני, על, זה, זהו נושא שעליו אפשר לדבר שעות, כמובן. אה,	151
בשבילי, העובדה עצמה, ש' הקהל מבין אותי, שכל הקהל היושב באולם מבין	152
את שפתי, זה קשה לי לתאר את השמחה. מפני שבזמן האחרון, לפני בואנו	153
ארצה, זה נהפך אצלי פשוט לידי פיקס. לשחק בפני קהל שמבין את שפתי.	154
ככה, ב', ב', צריך רק או כשצוחקים או כשבוכים או ששרים ורוקדים. או	155
שקוראים, אבל פשוטו כמשמעו, שיבינו אותי הקהל כמו ש', כמו שמבינים	156
בכל יתר הארצות שהיינו. ובכן, באנו, הארץ אגב, ב', בנדודים שלנו, המקום	157
הראשון שהיה לי קצת מזה, היה העיר קובנה, ב', ב' ליטא.	158
א' בר־אדון : =בליטא.	159
ח' רובינא : שם היו אה, הרבה מביני עברית ו' דוברי עברית. אבל כמובן לא כולם. אבל	160
כשבאנו הנה, וכל, והילדים ו', והשוטרים ו' כולם מדברים עברית ומבינים את	161
שפתי, זאת הייתה השמחה הגדולה ביותר. כְּמֻבֵּן הִיו הַרְבֵּה קְשִׁיִּים, ו', ו', אה,	162
לא היה בניין, נְבִיִּן, מצד אחד השמחה הגדולה, לשחק בהתיישבות העובדת,	163
ו' מצד שני, היי, ישבנו, אם אתה זוכר, על, על חבילות קש, ולא,	164
א' בר־אדון : =כן.	165
ח' רובינא : =תחת כיפת השמיים, ולא ידענו מה זה חֶרְךָ [פריחת חום] ומה זה פִּטְטָצ'ה	166
[שפעת המלווה בחום] ומה זה כל מיני ה' פְּגָעִים האלה שהתנפלו עלינו.	167
[צוחקת] כן.	168
א' בר־אדון : מה, מה אמר, מעניין לשמוע, אם ביאליק הגיב פעם, כשהוא אה, שמע אתכם,	169
מבצעים ב' הברה הספרדית.	170
ח' רובינא : =ביאליק הרי, ביאליק הרי תרגם לנו את 'הדיבוק'.	171
א' בר־אדון : כן, אבל,	172
ח' רובינא : =כן, כן.	173
א' בר־אדון : =אמרת שבשעתו הוא יעץ לכם לבחור בהברה האשכנזית.	174
ח' רובינא : =כן, כן, <הוא> [או?] אחת מאלה, כן, אבל, כן, הבינו ל', כמובן. כן. איזה	175
שאלה. [נשמעת מהורהרת]	176
א' בר־אדון : הוא, אחר כך קיבל את זה כ',	177

178	ח' רובינא :	= כן, כָּ כמובן מאליו, כן.
179	א' בר־אדון :	משום שהוא עצמו, עד, עד יומו האחרון,
180	ח' רובינא :	= היה מערבב, כן,
181	א' בר־אדון :	= דיבורו היה, אני,
182	ח' רובינא :	= כמובן. כן.
183	א' בר־אדון :	= אני לא שמעתי, הייתי אה, צעיר מדי, [=רובינא : כן. (צוחקת)] על כל פנים,
184		לא עסקתי בבלשנות עברית, בזמן שהוא, נפטר,
185	ח' רובינא :	= כן, כן, כן.
186	א' בר־אדון :	= אבל את ודאי זוכרת אותו >היטב<>,
187	ח' רובינא :	= כן, כן. אה, [הבעת התפעלות] כן. זוכרת הרבה נ',
188	א' בר־אדון :	= איך היה דיבורו?
189	ח' רובינא :	דיבורו, בכלל, אה, זה לא חשוב היה, איך הוא מדבר. אני זוכרת נסיעה אחת,
190		נסענו יחד, אה, ירושלימה. והוא כל הזמן. כל הדרך דיבר ; כ', באמת, קָמעין
191		המתגבר. זה, כל מה שהוא דיבר, זה היה כל כך אה, כל כך מעניין לשמוע, כל
192		כך, <<אֲוֹבֶרְזָנָה>> [ציורית, מטפורית], אומרים ברוסית, אינני יודעת איך,
193		איך זה.
194	א' בר־אדון :	= אהה. באמת אינני [לא נשמע] את המילה.
195	ח' רובינא :	= אה, כן, שכחתי במקרה זה את המילה.
196	א' בר־אדון :	כן?
197	ח' רובינא :	יפה מאוד, יפה מאוד.
198	א' בר־אדון :	אה, עכשיו, א', כשבאתן[ם?], היו לכם, היה לכם מבחר קטן, של אה, מחזות
199		ל', אה, מודרניים, בעברית. אני מתאר לי. והייתה לכם הבעיה של,
200	ח' רובינא :	= כמובן, הרי בעיית הרפרטואר היא, הה, היא הכואבת לרוב התיאטרונים,
201		ולנו בייחוד, כן. אפילו בארצות ש', שיש להם מבחר גדול. אנחנו הבאנו איתנו
202		בסך הכול חמש הצגות : 'הדיבוק', 'היהודי הנצחי', 'הגולם', אה, 'חלום יעקב'
203		של בָּר-הופמן.
204	א' בר־אדון :	וייום השישי הקצר, לא?
205	ח' רובינא :	לא, ר' אה, 'המבול'.
206	א' בר־אדון :	אה, 'המבול'.
207	ח' רובינא :	'יום השישי הקצר'
208		[00: 15: 00]
209		זה כבר עשינו כאן. בארץ, כן.
210	א' בר־אדון :	כי אני ראיתי את זה ב' ילדותי. עכשיו, מה שמעניין אותי בקשר לזאת, הוא
211		דבר נוסף.
212	ח' רובינא :	= <מה>.
213	א' בר־אדון :	נוסף לרפרטואר, טוב, אתם מקבלים את המחזה, ברגע שאתם מקבלים אותו,
214		אז בשפה ש' הוא כתוב, אתם מקבלים אותו.

215	ח' רובינא :	כן?
216	א' בר־אדון :	השאלה שעמדה לפניכם בוודאי הייתה גם אחרת.
217	ח' רובינא :	=שאלת התרגום.
218	א' בר־אדון :	=העברית, לא רק שאלת, נניח,
219	ח' רובינא :	=אלא?
220	א' בר־אדון :	=נניח ישנה כבר שאלה, התרגום ישנו.
221	ח' רובינא :	=כן? כן?
222	א' בר־אדון :	=אלא גם, סוף סוף, לא הייתה מסורת של אה, בימה ב' עברית, לא היו לכם
223		מונחים, אני מתאר לי לעצם ה',
224	ח' רובינא :	=כן, הרבה זמן השתמשנו
225	א' בר־אדון :	=האביזרים,
226	ח' רובינא :	=במונחים ב', הרוסיים.
227	א' בר־אדון :	כן?
228	ח' רובינא :	כן, כמובן.
229	א' בר־אדון :	האם אה, יהיה נכון, לחשוב שאתם דיברתם, רוסית הרבה, ביניכם, מחוץ,
230	ח' רובינא :	=הרבה, הרבה.
231	א' בר־אדון :	=כן?
232	ח' רובינא :	=כן. עד ש', אינני יודעת באמת איך זה קרה שחדלנו לגמרי לדבר רוסית,
233		בינינו.
234	א' בר־אדון :	מתי זה, קרה?
235	ח' רובינא :	א, ק', קשה לי, קשה לי באמת, אני עכשיו, אם אני רוצה להיזכר, קשה לי.
236		ושנית, היו, היה סוג אנשים שהייתי רגילה לדבר איתם רוסית. אז היה לי
237		מוזר לפנות אליהם בשפה אחרת. כמו שהיה סוג אנשים,
238	א' בר־אדון :	=[לא נשמע]
239	ח' רובינא :	=כמו שהיה סוג אנשים שדיברתי אותם רק, איתם רק עברית, והיה מוזר, לו
240		דיברתי איתם אה, כמו המנוח צ'מרנסקי?>], [ברוך צ'מרנסקי] למשל. ד',
241		ד', היינו רגילים רק לדבר עברית. אליו אף פעם לא הייתי מ', פונה ברוסית,
242		ולא הוא אליי.
243	א' בר־אדון :	עכשיו, א', איך פתרתם את הבעיה של ה' מינוח? אה, לגבי,
244		